

J. Escrivá Ivars, *El proceso contencioso declarativo de nulidad de matrimonio canónico*,
(*Proces sporny o stwierdzenie nieważności małżeństwa kanonicznego*)
Pamplona: Eunsa 2009, ss. 207.

Do ważnego zawarcia małżeństwa kanonicznego muszą zostać spełnione pewne warunki. Niektórzy zawarcie małżeństwa porównują do dziecięcych puzzli. Obrazek dziecięcej układanki składa się z wielu drobnych elementów. Jak długo nie są dopasowane wszystkie elementy, nie ma obrazka. Jest wprawdzie jakaś część obrazka, ale nie jest on cały. Podobnie jest z małżeństwem. Na każde prawdziwe małżeństwo składa się szereg elementów, bez których zaistnienie tej instytucji nie jest możliwe. Zdarza się, że przy zawieraniu małżeństwa z przyczyn obiektywnych lub subiektywnych brakuje jakiegoś elementu tej układanki, którą nazywamy małżeństwem. W taki przypadku mówimy, że małżeństwo zostało zawarte nieważnie.

W przypadku zawarcia nieważnego małżeństwa istnieje możliwość przeprowadzenia procesu kanonicznego o stwierdzenie jego nieważności. Zgodnie z kan. 1671 KPK 1983 sprawy małżeńskie ochrzczone należą do sędziego kościelnego. Celem procesu spornego w sądzie kościelnym jest wykazanie, że konkretne małżeństwo zostało zawarte nieważnie. Sprawy sporne dotyczące węzła małżeńskiego są zarezerwowane trybunałowi kolegialnemu złożonego z trzech sędziów (z wyjątkiem procesu dokumentalnego). Prof. Javier Escrivá Ivars w swojej książce *Proces sporny o stwierdzenie nieważności małżeństwa kanonicznego* podejmuje zagadnienie przebiegu takiego procesu spornego od przedstawienia skargi powodowej, a skończywszy na wykonaniu wyroku.

Książka składa się z trzech części. Pierwsza „El proceso contencioso declarativo de nulidad de matrimonio canónico” („Proces sporny o stwierdzenie nieważności małżeństwa kanonicznego”) liczy siedem rozdziałów. Pierwszy z nich dotyczy fazy wstępnej procesu. Autor omawia szczegóło-

wo skargę powodową (s. 15-23), jej wprowadzenie do trybunału (s. 23), decyzje w sprawie skargi powodowej (s. 24-28), postawę strony pozwanej (s. 31-33) i zawiązanie sporu (s. 33-35). W drugim rozdziale wykładowca z Pampeluny omawia etap instrukcji sprawy, czyli dowodzenie. Najpierw w sposób ogólny przedstawia definicję dowodu (s. 37), a następnie rodzaje dowodów (s. 38-55), wśród których wymienia także opinie biegłych (psychologów, psychiatrów, seksuologów, lekarzy itp.). Co do oceny zeznań stron i świadków, Escrivá Ivars stwierdza, iż należy mieć na uwadze stan osób, ich uczciwość, czy zeznania są oparte na własnej wiedzy, czy tylko są zasłyszane i czy są potwierdzone przez inne elementy dowodowe (s. 57). Rozdział drugi kończy paragraf dotyczący ogłoszenia akt i zamknięcia postępowania dowodowego (s. 58-60). Trzeci rozdział jest zatytułowany „Etap dyskusji sprawy” Po zamknięciu postępowania dowodowego sędzia wyznacza odpowiedni czas na przedstawienie na piśmie głosów obrończych lub uwag (s. 61-63). Czwarty rozdział podejmuje zagadnienie związane z rozwiązaniem sprawy. Przewodniczący trybunału kolegialnego zwołuje samych sędziów na naradę. Sędziowie przynoszą swoje pisemne wota. Po ustaleniu decyzji sędzia zapisuje ją w formie pozytywnej lub negatywnej odpowiedzi na przedłożoną wątpliwość, podpisuje ją z innymi sędziami i włącza do akt. Wyrok powinien być napisany w ciągu miesiąca od rozstrzygnięcia sprawy i powinien być jak najszybciej ogłoszony ze wskazaniem środków, przy pomocy których można go zaskarżyć (s. 65-70). Piąty rozdział zatytułowany „Etap zaskarżenia wyroku” dotyczy apelacji. Strona, która czuje się pokrzywdzona orzeczeniem, oraz rzecznik sprawiedliwości i obrońca węzła małżeńskiego mają prawo apelować. Autor omawia apelację automatyczną (s. 76) i zwykłą (s. 77-83). Gdy zapadły dwa zgodne wyroki między tymi samymi stronami i co do tego samego żądania i z tego samego tytułu roszczenia mamy do czynienia z tzw. rzeczą osądzoną (s. 83). Szósty rozdział dotyczy wykonania wyroku. Drugi wyrok (dekret) zatwierdzający nieważność, z chwilą ogłoszenia natychmiast staje się wykonalny. Stąd też każda ze stron, jeśli nie ma zakazu, o którym mówi kan. 1684 § 1 KPK 1983, może zawrzeć nowe małżeństwo w Kościele, po tym jak zostaną dokonane wymagane adnotacje (s. 87-88). Ostatni, siódmy rozdział zawiera podstawową bibliografię dotyczącą procesu spornego o stwierdzenie nieważności małżeństwa kanonicznego (s. 89-94).

Druga część zawiera formularze związane z procesem o stwierdzenie nieważności małżeństwa. Jest ich pięćdziesiąt. Czytelnik ma do swojej dyspozycji wzory pism, które mogą ułatwić, zwłaszcza studentom, swobodne poruszanie się w obszarze wymagającym znajomości praktyk sądowych.

Trzecia część to aneks, w którym Autor zamieścił wykaz sądów kościelnych pierwszej i drugiej instancji w Hiszpanii oraz adresy wszystkich diecezji.

Opracowanie prof. J. Escrivá Ivarsa z pewnością przyczyni się do pogłębienia znajomości przepisów prawa procesowego w materii dotyczącej procesu spornego o stwierdzenie nieważności małżeństwa oraz procedur obowiązujących w sądach kościelnych. Recenzowana książka z pewnością będzie nieocenioną pomocą zarówno dla samych duszpasterzy w tych przypadkach, kiedy podejrzewają nieważność jakiegoś małżeństwa, jak i dla samych zainteresowanych, których małżeństwo rozpadło się i istnieją uzasadnione przyczyny przemawiające za jego nieważnością. Bywają sytuacje, kiedy nieważność takich związków jest oczywista, ale same zainteresowane strony nic nie robią, by uregulować sobie swoją sytuację w Kościele. Książka zawiera bardzo skrótowy przebieg procesu o stwierdzenie nieważności małżeństwa kanonicznego, a także szereg pism i formularzy procesowych, które umożliwiają możliwość śledzenia na bieżąco sprawy oraz uświadamiają przysługujące stronom prawa.

Ks. Robert Kantor